

KRONIKA

Na cestě k vytvoření nového socialistického člověka. Konference k 70. výročí postátnění (nejen) zemských muzeí v Československu.

10. Září 2019, Slezské zemské muzeum

V úterý dne 10. září se v prostorách nově zrekonstruovaného Müllerova domu uskutečnila konference věnovaná 70. výročí postátnění zemských muzeí v Československu, kterou spolu uspořádaly Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Katedra UNESCO pro muzeologii a světové dědictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a Slezské zemské muzeum, konkrétně oddělení historického výzkumu – Slezský ústav.

Setkání probíhalo v přátelské atmosféře. Ředitelka Slezského zemského muzea Jana Horáková přivítala účastníky a poděkovala organizátorům, načež zahájil první blok příspěvků Pavel Douša z Národního zemědělského muzea – Muzea českého venkova Kačina, jež ve svém výstupu tematizoval proměnu činnosti Svazu českých muzeí ve stěžejních letech 1945–1953, a to zejména při přípravách muzejního zákona o organizaci muzejní sítě. Po zobecňujícím úvodním příspěvku vystoupil Tomáš Kavka z Národního muzea v Praze s příspěvkem v kontrastu od předchozího zcela konkrétním. Představil v 50. letech vzniklá tzv. rudá muzea vážící se k Praze, tedy Muzeum K. Gottwalda a V. I. Lenina. Jejich prostřednictvím se zabýval zrodem a smyslem existence stranických muzeí v Praze po roce 1948, jejich společenskou funkcí, postavením v rámci československé muzejní sítě, logistikou budování či jejich vzory. První konferenční blok uzavřel Pavol Tišliar z Ústavu archeologie a muzeologie FF MU v Brně a z Katedry etnologie a muzeologie FF Univerzity Komenského v Bratislavě. Posluchačům nastínil situaci, v jaké se nacházelo slovenské muzejnictví před postátněním muzeí v 50. letech, jehož problémům se ve svém výstupu zevrubně věnoval, a to nejen na obecné bázi, ale poukázal i na regionální rozměr celého procesu. Druhý blok konference zahájil Pavel Šopák ze Slezského zemského muzea příspěvkem Zdeňek Nejedlý a Slezsko, jímž se snažil osvětlit důvody, proč se mezi Zemskými muzei, které stát převzal roku 1949 do své péče, ocitlo také muzeum opavské. Následně vystoupil Otakar Kirsch z Ústavu archeologie a muzeologie FF MU, jež se věnoval průběhu a důsledkům postátnění Moravského zemského muzea v Brně. Dotkl se zásadních předúnorových událostí, popsal průběh samotného postátněvacího aktu v Moravském zemském muzeu a analyzoval dopad na další vývoj této centrální moravské instituce na základě srovnání s původně zamýšlenými koncepty. Následně vystoupil Tomáš Zapletal z Archivu Masarykovy univerzity v Brně, jež osvětlil průběh postátnění Uměleckoprůmyslového muzea v Brně, které patřilo mezi nejstarší instituce tohoto typu v Evropě. Tato velmi úspěšná instituce středoevropského formátu se stala obětí politických událostí a vznik národního státu a následné postátnění muzea o jednatřicet let později měly pro danou instituci fatální důsledky. Stala se tak příkladem likvidace fungující muzejní instituce dle politického zadání. Jako poslední vystoupil Petr Beránek z Muzea Vysočiny Třebíč – Muzeum řemesel Moravské Budějovice s příspěvkem Regionální muzeum jako ideologický nástroj v letech 1948–1959. Jednalo se o zajímavou případovou studii vybraných muzejních institucí na jižní a jihozápadní Moravě zabývající se dopadem komunistické ideologie v počátečních letech nástupu diktatury na regionální muzea, a to zejména ve Znojmě a Moravských Budějovicích.

Vyšlo najevo, že příspěvky vesměs prostupovaly dva styčné body. Tím prvním bylo především zklamání. Postátnění zemských muzeí se mělo stát jakýmsi vrcholem dlouhodobého vývoje. K tomuto kroku se s nadšením a pozitivním očekáváním stavěla kladně nejen veřejnost, ale také značná část muzeí. Až růžová zaslepenost ve smyslu hesla „Vstříc lepším zítřkům!“ však vyprchala velmi brzy po administrativním provedení postátnovacích aktů. Všeobecné, mnohdy nekonkrétní, očekávání nebylo naplněno a již tak neideální situace muzeí se mnohdy spíše zhoršila, než zlepšila.

Druhým styčným bodem se ukázala být osobnost Zdeňka Nejedlého, coby reprezentanta a především nositele dané vize a myšlenky. Nejedlý jakožto „produkt“ vlastenecké éry konce 19. století, doby, kdy nadšení pro vědu, vlastenectví, národ a stát byla samozřejmými vlastnostmi každé zainteresované osobnosti, natož pak osobnosti na postu ministra školství a osvěty, s nadšením osobně absolvoval každý postátnující akt zemského muzea a zdá se, že pevně věřil ve vydaření dobrého díla. Jeho osobnost, vize, vystupování a především zájem vyniká tím ostřeji v dnešní době, kdy i nejvyšší představitelé vlády zmíněnými vlastnostmi mnohdy nedisponují, na své portfeje jsou dosazováni z pochybných důvodů na ne příliš dlouhou dobu, což velmi často vede k tomu, že se nositeli jakékoliv myšlenky nestávají, nýbrž okázale projevují osobní nezájem o stávající situaci.

Celkově se konference vydařila. Dle slov Otakara Kirsche, který ji shrnul a uzavřel, otevřela téma, jež dosud není blíže zpracováno, položila základ a poskytla inspiraci pro další výzkum. Ten by mohl probíhat například na lokální úrovni, čímž by poskytl podklady pro komplexnější náhled na celou problematiku.

Vojtěch Pokorný

